

Název judikátu: **Bezpodlívové spoluvlastnictví manželů. Věc sloužící výkonu povolání jen jednoho z manželů.**
Soud: **Nejvyšší soud**
Datum rozhodnutí: **16.11.2000**
Spisová značka: **22 Cdo 2470/2000**
ECLI: **ECLI:CZ:NS:2000:22.CDO.2470.2000.1**
Typ rozhodnutí: **ROZSUDEK**
Heslo:
Dotčené předpisy:
Kategorie rozhodnutí: **B**

22 Cdo 2470/2000

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Františka Baláka a soudců JUDr. Marie Rezkové a JUDr. Jiřího Spáčila, CSc., ve věci žalobce P. V. P., zastoupeného advokátem, proti žalovaným: 1) I. B., zastoupené advokátem, a 2) M. B., o určení neplatnosti smlouvy a určení vlastnictví, vedené u Okresního soudu ve Svitavách pod sp. zn. 4 C 828/96, o dovolání žalovaných proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. září 1998, čj. 17 Co 456/98-77, takto:

I. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. září 1998, čj. 17 Co 456/98-77, pokud jím byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že se určuje, že darovací smlouva ze dne 1. ledna 1995, uzavřená mezi druhým žalovaným a prvou žalovanou o darování jedné poloviny domu číslo 521, poloviny parcely číslo 1703 a poloviny parcely číslo 1704, zapsaných na listu vlastnictví číslo 2068 pro obec a katastrální území M. T. u Katastrálního úřadu ve S., je neplatná, a ve výroku o nákladech řízení se zrušuje a věc v tomto rozsahu se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

II. Dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. září 1998, čj. 17 Co 456/98-77, pokud jím byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že se určuje, že nemovitosti uvedené v odstavci I. výroku tohoto rozsudku jsou ve společném jmění žalované a žalovaného, se zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobce se žalobou podanou u soudu dne 3. září 1996 pouze proti žalované I. B. domáhal, aby bylo určeno, že darování jedné poloviny nemovitostí - domu čp. 521 se stavební parc. č. 1703 a pozemkem parc. č. 1704, zapsaných na LV č. 2068 pro kat. úz. M. T. u Katastrálního úřadu ve S., podle darovací smlouvy ze dne 1. ledna 1995 uzavřené mezi dárce M. B. a žalovanou I. B. jako obdarovanou, podle které bylo vlastnické právo žalované vloženo do katastru nemovitostí dne 14. března 1995, je vůči žalobci právně neúčinné. Uvedl, že má vůči druhému žalovanému pohledávky v celkové výši 2.298.862,56 Kč s přísl. Okresní soud ve Svitavách platebním rozkazem ze dne 27. srpna 1996, sp. zn. 7 C 183/96, uložil druhému žalovanému, aby zaplatil žalobci částku 323.279,- Kč s přísl. a náklady řízení, a Krajský soud v Hradci Králové platebním rozkazem ze dne 16. srpna 1996, sp. zn. 01 Ro 00601/96, aby zaplatil částku 1.975,583,56 s přísl. a náklady řízení. Druhý žalovaný se stal vlastníkem označených nemovitostí na základě kupní smlouvy ze dne 6. dubna 1994 vkladem vlastnického práva téhož dne. Darovací smlouvou ze dne 1. ledna 1995 druhý žalovaný převedl jednu ideální polovinu označených nemovitostí na první žalovanou, která k nim nabyla vlastnické právo vkladem do katastru nemovitostí dne 14. března 1995. K darování nemovitostí došlo po splatnosti pohledávek v úmyslu druhého

žalovaného zkrátit uspokojení pohledávek žalobce a žalovaná, která je jeho blízkou příbuznou a bydlí s ním, musela tento úmysl znát nebo jej mohla poznat. Poté, kdy Okresní soud ve Svitavách rozsudkem ze dne 30. května 1997, čj. 4 C 828/96-18, této žalobě vyhověl a Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 26. listopadu 1997, čj. 17 Co 494/97-40, tento rozsudek zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení, žalobce navrhl, aby na straně žalované jako další účastník přistoupil druhý žalovaný, a současně změnil návrh tak, aby bylo určeno, že darovací smlouva ze dne 1. ledna 1995 uzavřená mezi druhým žalovaným a první žalovanou na darování jedné poloviny nemovitostí, a to domu čp. 521 se stavební parc. č. 1703 a pozemkem parc. č. 1704, zapsaných na LV č. 2068 pro kat. úz. M. T. u Katastrálního úřadu ve S., je neplatná. Přistoupení dalšího účastníka na straně žalované a změna návrhu byla připuštěna.

Okresní soud ve Svitavách rozsudkem ze dne 20. května 1998, čj. 4 C 828/96-59, tuto změněnou žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že žalovaní jsou manželé a že druhý žalovaný, který za trvání manželství nabytí označené nemovitosti do svého výlučného vlastnictví za účelem podnikání, darovací smlouvou ze dne 1. ledna 1995 převedl jejich jednu polovinu na první žalovanou. Obecná tržní cena nemovitostí činila ke dni 17. října 1994 částku 4.292,292,10 Kč. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že v dané věci není dán naléhavý právní zájem na určovací žalobě s tím, že žalobce ani naléhavý právní zájem netvrdil a jeho postavení není vážně ohroženo, neboť svých práv se může domoci jinou cestou. Poukázal na to, že vlastníkem předmětných nemovitostí byl pouze druhý žalovaný, neboť tyto nemovitosti měly sloužit druhému žalovanému k podnikání, nespádaly do bezpodílového spoluvlastnictví žalovaných a nic nebránilo, aby jednu polovinu těchto nemovitostí převedl na svoji manželku - první žalovanou. S ohledem na cenu nemovitostí může být pohledávka žalobce uspokojena ze spoluvlastnického podílu druhého žalovaného.

Proti rozsudku soudu prvního stupně podal žalobce odvolání, v němž navrhl změnu žalobního petitu tak, aby bylo určeno, že darovací smlouva ze dne 1. ledna 1995 uzavřená mezi druhým žalovaným a první žalovanou na darování jedné poloviny nemovitostí, a to domu čp. 521 se stavební parc. č. 1703 a pozemkem parc. č. 1704, zapsaných na LV č. 2068 pro kat. úz. M. T. u Katastrálního úřadu ve S., je neplatná a že celé tyto nemovitosti jsou v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů první žalované a druhého žalovaného.

Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací po připuštění změny návrhu shora ve výroku označeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že určil, že darovací smlouva ze dne 1. ledna 1995, uzavřená mezi druhým žalovaným a první žalovanou o darování jedné poloviny domu čp. 521, poloviny pozemku parc. č. 1703 a poloviny pozemku parc. č. 1704, zapsaných na LV č. 2068 pro obec a kat. úz. M. T. u Katastrálního úřadu ve S., je neplatná a že tyto nemovitosti jsou ve společném jmění žalovaných. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud na podkladě doplněného dokazování a skutkového zjištění z něho učiněného dospěl k závěru, že žalobce má naléhavý právní zájem na určovací žalobě, poněvadž v případě úspěchu v tomto řízení bude moci prokázat, že předmětné nemovitosti patří do společného jmění žalovaných, řízení o výkon rozhodnutí se zúčastní i první žalovaná jako manželka povinného a výkon rozhodnutí k uspokojení pohledávek žalobce vůči druhému žalovanému prodejem předmětných nemovitostí bude lépe proveditelný, bude-li výkonem rozhodnutí postižen celek nemovitostí. I když je podle názoru odvolacího soudu žaloba na určení vlastnického práva odpovídajícím právním prostředkem k odstranění nejistoty o právních vztazích mezi účastníky a právních vztahů k nemovitostem, nelze vyloučit, aby se žalobce současně domáhal určení neplatnosti právního úkonu, na základě kterého byl proveden zápis v katastru nemovitostí. Dále dovedl, že předmětné nemovitosti patří do společného jmění žalovaných jako manželů, když tyto nemovitosti nabytí druhý žalovaný kupní smlouvou ze dne 6. dubna 1994 za trvání manželství (manželství žalovaných bylo uzavřeno dne 25. října 1986), aniž došlo k úpravě majetkového společenství žalovaných ve smyslu § 143a obč. zák. nebo ke zrušení jejich bezpodílového spoluvlastnictví podle § 148a odst. 2 obč. zák. z důvodu podnikatelské činnosti, a aniž by tyto nemovitosti sloužily k výkonu povolání druhého žalovaného. Předmětný dům měl podle kupní smlouvy sloužit ke stravování a ubytování hostů, ale i žalovaných, přitom druhý žalovaný podle živnostenského listu neměl oprávnění k živnosti v oblasti stravovacích a ubytovacích služeb, nýbrž oprávnění k nákupu zboží a jeho dalšímu prodeji. Přitom u věcí sloužících k výkonu povolání se vyžaduje, kromě schopnosti tomuto výkonu sloužit, aby i zároveň tomuto výkonu sloužily. Jestliže nemovitosti žalovaní nabyli do bezpodílového spoluvlastnictví, nyní společného jmění, nepřicházelo v úvahu, aby druhý žalovaný daroval jednu polovinu těchto nemovitostí do výlučného vlastnictví první žalované, takže darovací smlouva mezi nimi uzavřená dne 1. ledna 1995 je absolutně neplatná.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalovaní dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení věci. Namítají, že žalobce netvrdil a ani nenavrhl důkazy, kterými by bylo prokázáno, že jeho vymáhaná pohledávka

nemůže být uspokojena z ideální poloviny předmětných nemovitostí a že jím navržený výkon rozhodnutí nepovede k uspokojení pohledávky žalobce, proto naléhavý právní zájem nebyl nijak osvědčen a není dán. Naproti tomu žalovaní předložili důkazy o tom, že vymáhanou pohledávku žalobce lze uspokojit zcela ze spoluvlastnického podílu druhého žalovaného na předmětných nemovitostech. Naléhavý právní zájem na určovací žalobě neodůvodňuje ani závěr odvolacího soudu, že bude-li postižen výkonem rozhodnutí celek nemovitostí, než jen spoluvlastnický podíl, výkon rozhodnutí se lépe provede. Naléhavý právní zájem by podle žalovaných mohl být dán pouze v případě, že by se nepodařilo prodat spoluvlastnický podíl druhého žalovaného nebo že by výtěžek prodeje nepostačoval k uspokojení pohledávky žalobce. Vyslovují rovněž nesouhlas s důvody neplatnosti darovací smlouvy ze dne 1. ledna 1995. Uvádí, že kupní smlouvu ze dne 6. dubna 1994 uzavřel druhý žalovaný jako podnikatel pro účely podnikání. Svědčí o tom označení druhého žalovaného v záhlaví smlouvy s uvedením IČO a podpis doplněný jeho podnikatelským razítkem, jakož i závazek druhého žalovaného vybudovat v domě vlastním nákladem provozní prostory pro obchodní, stravovací, případně ubytovací podnikatelskou činnost. Záměrem druhého žalovaného bylo vybudovat v domě pivovarskou restauraci a za tím účelem mu žalobce poskytl úvěr i na zakoupení předmětných nemovitostí. Protože se jednalo o nemovitosti, které měly sloužit výkonu jeho podnikatelské činnosti, nabyl je výlučně do svého vlastnictví. Oprávnění druhého žalovaného k živnostenskému podnikání spočívající v nákupu zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej zboží lze podřadit pod pojem „obchodní podnikatelská činnost“, kterou měl provádět v provozních prostorách domu. Prostory domu užíval výlučně druhý žalovaný s ohledem na probíhající rekonstrukci omezeně ke skladování zboží, tj. ke svému podnikání. Ke dni uzavření darovací smlouvy náležel dům do výlučného vlastnictví druhého žalovaného a nikoli do bezpodílového spoluvlastnictví žalovaných. Darovací smlouva byla uzavřena proto, že do budoucna měli oba žalovaní v domě podnikat. Do domu se nastěhovali několik měsíců po uzavření darovací smlouvy. Jsou toho názoru, že druhý žalovaný platně převedl ideální polovinu předmětných nemovitostí darováním na první žalovanou. Navrhli, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobce navrhl zamítnutí dovolání s tím, že má naléhavý právní zájem na určení neplatnosti darovací smlouvy uzavřené mezi žalovanými, neboť druhý žalovaný dluží žalobci včetně příslušenství pohledávek a nákladů řízení celkem částku 4.070.023,10 Kč a s ohledem na neexistenci jiného majetku žalovaného může se žalobce domáhat uspokojení pohledávky pouze výkonem rozhodnutí prodejem předmětných nemovitostí. Výkony rozhodnutí prodejem ideální poloviny předmětných nemovitostí vedené u Okresního soudu ve Svitavách pod sp. zn. E 1235/97 a E 1326/97 byly nařízeny, ale dosud nebyly provedeny. V případě úspěchu žalobce by došlo k rozšíření výkonu rozhodnutí na celé nemovitosti a naděje na jeho uspokojení by byly vyšší. Dále poukázal na to, že pouhý záměr druhého žalovaného vybudovat v domě provozní prostory pro obchodní, stravovací, případně ubytovací služby a takto je užívat k podnikání, nestačí k prokázání, že nemovitosti sloužily k výkonu povolání jen druhého žalovaného, neboť druhý žalovaný nikdy neměl odpovídající živnostenské oprávnění. S ohledem na výpovědi první žalované před soudy obou stupňů předmětné nemovitosti byly koupeny nejen za účelem podnikání, ale též za účelem bydlení žalovaných. Rekonstrukce bytové jednotky žalovaných probíhala ještě před uzavřením darovací smlouvy a byla financována ze společných prostředků žalovaných. Označení druhého žalovaného v záhlaví kupní smlouvy vyjadřovalo jen záměr využívat předmětnou nemovitost mimo jiné k podnikání. Jak vyplynulo z dokazování, po rekonstrukci domu byl dům využíván k bydlení žalovaných, nikoli k podnikání podle kupní smlouvy. Proto nemovitosti nenabyl druhý žalovaný do svého výlučného vlastnictví, ale staly se součástí bezpodílového spoluvlastnictví žalovaných, nyní společného jmění, a nemohly být platně darovány druhým žalovaným první žalované.

Nejvyšší soud jako soud dovolací po zjištění, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnými osobami včas a že je přípustné, přezkoumal napadený rozsudek podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání není v podstatné části opodstatněné.

Dovolatelé nenamítají, že v řízení došlo k vadám uvedeným v § 237 odst. 1 o. s. ř. nebo že řízení je postiženo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 3 písm. a/ a b/ o. s. ř.), a ani z obsahu spisu nevyplývá, že by k některé z uvedených vad došlo. Proto odvolací soud přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v rozsahu dovolacích námitek uplatněných dovolateli.

Nesprávným právním posouzením věci je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. že ze správných skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Předpokladem úspěšnosti žaloby o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není (určovací žaloby), je skutečnost, že účastníci jsou věcně legitimováni a že žalobce má na určení naléhavý právní zájem.

Právnímu posouzení věci odvolacím soudem ve vztahu k otázce naléhavého právního zájmu na určení vlastnictví k nemovitostem, jež byly předmětem darovací smlouvy uzavřené mezi žalovanými dne 1. ledna 1995, nelze nic vytknout. Naléhavý právní zájem na takové určovací žalobě odvolací soud posoudil v souladu s ustálenou soudní judikaturou, takže dovolací soud neměl důvod odchytil se od závěru odvolacího soudu. Dovolací soud však nesdílí názor odvolacího soudu, že naléhavý právní zájem je dán také na určení neplatnosti označené darovací smlouvy. Právní otázka platnosti darovací smlouvy má ve vztahu k existenci práva nebo právního vztahu (vlastnictví) povahu předběžné otázky. Lze-li žalovat přímo na určení existence práva nebo právního vztahu, jak to ostatně žalobce učinil, není dán naléhavý právní zájem na určení této předběžné otázky (srov. rozhodnutí uveřejněné v Soudních rozhledech pod číslem 5, ročník 1996). Rozsudek odvolacího soudu v tomto směru spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.).

I když naléhavý právní zájem na určení neplatnosti darovací smlouvy ze dne 1. ledna 1995 není dán, je přesto třeba se otázkou platnosti této smlouvy zabývat, neboť má-li být rozhodnuto, zda nemovitosti, jež byly předmětem této smlouvy, patří do společného jmění žalovaných či nikoli, jde o otázku předběžnou.

Darování mezi manžely je přípustné jen za předpokladu, že jeden manžel obdaruje druhého ze svého výlučného - samostatného (odděleného) vlastnictví. Věc, která patří do společného jmění manželů (před 1. srpna 1998 podle § 143 obč. zák. ve znění před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. do bezpodílového spoluvlastnictví manželů), nemůže být jedním manželem darována druhému. Taková darovací smlouva by znamenala obcházení kogentních ustanovení občanského zákoníku o rozsahu společného jmění manželů (dříve bezpodílového spoluvlastnictví) a za tohoto stavu by ji nebylo možno hodnotit jinak než jako neplatnou podle § 39 obč. zák.

Nemovitosti, jež byly předmětem darovací smlouvy ze dne 1. ledna 1995, nabyl žalovaný za trvání manželství žalovaných na základě kupní smlouvy ze dne 6. dubna 1994. S ohledem na výše uvedené předpokladem platnosti zmíněné darovací smlouvy je, že tyto nemovitosti nabyl do svého výlučného osobního vlastnictví.

Podle § 143 obč. zák. ve znění před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů je vše, co může být předmětem vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství, s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.

Z citovaného ustanovení vyplývá, že do bezpodílového spoluvlastnictví nepatří rovněž věci, které podle své povahy slouží výkonu povolání jen jednoho z manželů. Aby věc byla z tohoto důvodu vyloučena z bezpodílového spoluvlastnictví manželů, musí splňovat podmínku, že jde o věc, která má a může sloužit výlučně výkonu povolání jen jednoho z manželů a která zároveň (po jejím pořízení k tomuto účelu) skutečně slouží výlučně jen jednomu z manželů. Pokud věc může sloužit i druhému z manželů k výkonu jeho povolání (resp. oběma manželům současně), popřípadě i k jinému účelu než k výkonu povolání, nepřichází v úvahu vyloučení takové věci z bezpodílového spoluvlastnictví manželů, zvláště, když také takovému jinému účelu začala sloužit. V daném případě, bez ohledu na to, zda předmětné nemovitosti měly sloužit nebo skutečně již sloužily toliko výkonu povolání žalovaného, avšak s ohledem na jejich povahu, mohly sloužit k podnikání i žalované nebo i jinému „společnému“ účelu, např. bydlení žalovaných, jak se ostatně následně stalo, nelze dospět k jinému závěru, než že nemovitosti nabyté žalovaným kupní smlouvou ze dne 6. dubna 1994 se staly předmětem bezpodílového spoluvlastnictví žalovaných a jako takové nemohly být předmětem platné darovací smlouvy uzavřené mezi žalovanými jako manžely. Pokud došlo dne 1. ledna 1995 mezi žalovanými k uzavření darovací smlouvy ohledně darování jedné poloviny nemovitostí patřících do jejich bezpodílového spoluvlastnictví, jedná se s ohledem na výše uvedené o smlouvu podle § 39 obč. zák. neplatnou a tudíž nemovitosti, jež byly předmětem této smlouvy, jsou ve společném jmění žalovaných.

Z uvedeného vyplývá, že právní posouzení otázky naléhavého právního zájmu na určení neplatnosti označené darovací smlouvy odvolacím soudem nebylo správné, proto dovolací soud rozsudek odvolacího soudu, pokud jím bylo určeno, že darovací smlouva ze dne 1. ledna 1995, uzavřená mezi žalovanými, je neplatná, jakož i ve výroku

o nákladech řízení, zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Ve zbývající části bylo právní posouzení věci odvolacím soudem správné, proto dovolací soud dovolání zamítl (§ 243b odst. 1 a 2 o. s. ř.).

O náhradě nákladů řízení, včetně nákladů dovolacího řízení, rozhodne soud v novém rozhodnutí o věci.

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek.

V Brně dne 16. listopadu 2000

JUDr. František B a l á k ,v.r.

předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Marcela Jelínková